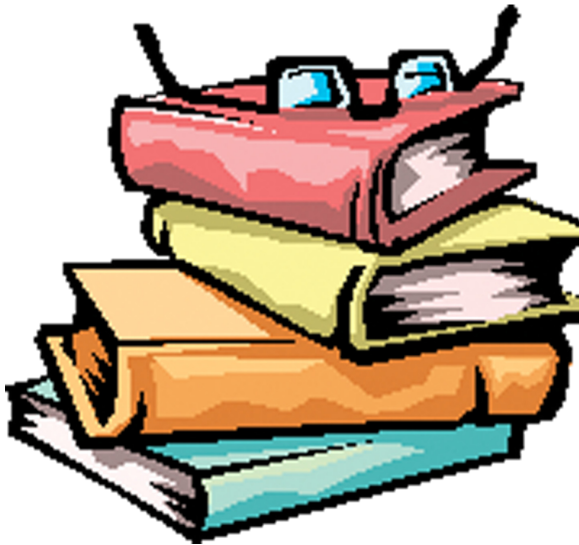

شایق جمال

در این درس با یک تن از شاعران معاصر کشور، شایق جمال آشنا می‌شویم. هدف ما ایجاد علاقه و آشنایی با شاعران معاصر، تقویت مهارت‌های اساسی زبان و آشنایی با عدد توزیعی و کسری در متن درس است. آیا تا به حال کدام شعر شایق جمال را خوانده اید؟

شایق جمال از جمله شاعران و نویسندگان معروف افغانستان است. اسم او میرغلام حضرت فرزند حافظ میرجمال الدین و از بازماندهگان میر واعظ کابلی، شاعر و عارف وارسته کشور است.

این شاعر گرنامه در سال ۱۲۷۵ هـ. ش. در شهر کابل زاده شد. تعلیمات ابتدایی را نزد پدر کلان مادری خود فرا گرفت. در لیسه حبیبیه و دارالمعلمین کابل تحصیل کرد و با گرفتن شهادت نامه درجه اول به شغل معلمی و سرمعلمی در مکتب‌های ابتداییه کابل پرداخت. شایق جمال سال‌های طولانی به تدریس علم و پرورش فرزندان وطن مشغول بود و در این عرصه خدمات قابل قدری انجام داد. او از استعداد خاصی برخوردار بود، هجده پاره قرآن کریم را حفظ داشت و زبان و ادبیات دری و عربی را از نزد دانشمند نامور کشور مرحوم قاری عبدالله فرا گرفت.

او در سال ۱۳۰۰ هـ. ش. در حالی که هنوز پانزده ساله بود به سرایش شعر و کارهای علمی و ادبی پرداخت. نخستین شعرش در جریده سراج‌الخبار و اشعار دیگرش در جراید امان افغان، اصلاح و انیس به نشر رسیده است.

وی علاوه بر آن که شاعر نازک‌خیالی بود به هنر نویسنده‌گی، خوشنویسی، رسامی و موسیقی نیز مهارت داشت؛ چنانچه مجموعه آثار خود را که مشتمل بر غزل‌ها، قصیده‌ها، قطعه‌ها، رباعی‌ها و قسمتی هم به نثر بوده به خط زیبای خود گرد آورده بود که بخش‌هایی از آن به نام دیوان شعرهای شایق جمال در سال ۱۳۳۴ هـ. ش. به چاپ رسیده است.

شایق جمال از شاعران بذله‌گوی، طنزپرداز و بدیهه‌سرای معروف قرن حاضر است که از حاضر جوابی و مطایبات دلنشین او همواره به طور شفاهی و یا هم به گونه مکتوب در حوزه‌های علمی و فرهنگی کشور یاد شده است که خوشبختانه در سال‌های آخر شماری از طنزها و مطایبات او به نام لطایف و ظرایف گردآوری شده و در سال ۱۳۸۳ هـ. ش. به چاپ رسیده است.

شایق شاعر وطن‌دوست و با احساسی بود، موضوعات شعرهای او را مسایلی؛ چون: وطن‌دوستی، تأمین عدالت اجتماعی، تعلیم مفاهیم اخلاقی، آزادی خواهی، صلح‌دوستی

و اتحاد تشکیل می‌دهد. او مدح و تملق را به دیدهٔ نفرت می‌دید؛ چنانکه خود گوید:

مغرور دست‌بوسی اهل جهان مباش   شایق به اعتقاد کسان اعتبار نیست

استاد خلیل‌الله خلیلی که خود از معاصران شایق جمال و یکی از استادان ارکان ادبیات، به ویژه شعر معاصر دری شمرده می‌شود، اشعار دلنشین شایق را ستوده و او را شاعر نازک‌خیال خطاب کرده است.

شایق جمال سرانجام در اسد سال ۱۳۵۳ هـ. ش. جهان فانی را وداع کرد و او را در جوار زیارت شاه دو شمشیره رحمته به خاک سپردند.

نمونهٔ سخن

حسن عمل

تا کی از نام پدر، تاج زنی بر سر خویش
باش از حسن عمل، خود پدر و مادر خویش
خوشر از اطلس و دیبای کسانش بشمر
کهنه کز آبلهٔ دست کنی در بر خویش
نروی تا به در هرکس و ناکس روزی
سایل مفلس و محتاج مران از در خویش
معنی دین و دیانت به خدا چیزی نیست
غیر همدردی و امداد به همدیگر خویش
کی خلاصت کند از کشمکش روز جزا
این همه تکیه که داری به سیم و زر خویش
با همه لطف و کرم کن به مروت پیش آی
تا کشی شاهد مقصود تو هم در بر خویش
داده از بس که ز افلاس فشارم گردون
می‌کنم کوچه غلط از همه تا دلبر خویش

حرف دانش نرنی هیچ به بزم جهلا

پیش کوران نبری آب رخ گوهر خویش

واعظی نیست به وضع تو مناسب شایق

همه واقف شده امروز ز خیر و شر خویش

قواعد دستوری

♦ عدد توزیعی و عدد کسری

در درس گذشته با عدد اصلی، عدد توصیفی و عدد ترکیبی آشنایی پیدا کردیم. در این درس عدد توزیعی و عدد کسری را می‌آموزیم.

عدد توزیعی: تقسیم معود را به بخش‌های مساوی نشان می‌دهد و از تکرار عددهای اصلی ساخته می‌شود؛ مثلاً: دو دو، پنج پنج، هفت هفت و مانند آن. به هر کدام دو دو هزار افغانی رسید.

یا به غرض اختصار: به هر کدام دو دو هزار رسید.

یا برای جلوگیری از تکرار: به هر کدام دو هزار رسید.

اگر معین‌کننده با اول ختم شده باشد، به جای / ی / آن / بی / می‌آید؛ مثلاً: به هر کدام دوتایی رسید یا چهار دانه‌یی رسید و...

همچنان گاهی معین‌کننده هم نمی‌آید و پسوند / ی / با عدد می‌پیوندد؛ مثلاً: کتاب‌ها را بیستی خرید، یعنی بیست بیست افغانی خرید.

عدد کسری: آن است که قسمی از عدد اصلی را نشان می‌دهد. این نوع عدد در زبان دری به چند صورت گفته می‌شود؛ طور مثال:

پنج یک (یک بر پنج) شش یک (یک بر شش) هشت یک (یک بر هشت)

یک هشتم حصه کتاب گلستان در باره اخلاق درویشان است.
دفتر اول یک ششم حصه کتاب مثنوی مولوی را تشکیل می‌دهد.

خلاصه درس

شایق جمال از جمله شاعران و نویسندگان معروف افغانستان است. او در سال ۱۲۷۵ هـ. ش. در شهر کابل به دنیا آمد. وی دروس ابتدایی را در لیسه حبیبیه به اتمام رسانید. او از ذوق و استعداد خاصی برخوردار بود که حتی در ۱۵ سالگی به سرایش شعر و کار ادبی پرداخت و شعرهای او در جریده‌های همان روزگار به نشر می‌رسید. شایق شاعری بذله‌گو، طنزپرداز و بدیبه‌سرا بود که اکثر اشعار او را مسایلی؛ چون: وطن‌دوستی، تأمین عدالت اجتماعی، آزادی‌خواهی و صلح‌دوستی تشکیل می‌دهد. او سرانجام در سال ۱۳۵۳ هـ. ش. جهان فانی را وداع گفت.

فعالیت‌ها

◆ فعالیت اول

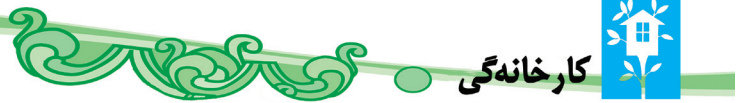
- شایق جمال در چه هنرهایی مهارت داشت؟
- شایق جمال چگونه شاعری بود و مسایل شعری او را چه موضوعاتی تشکیل می‌داد؟
- عدد توزیعی چیست؟ دو مثال خارج از درس بگویید.
- در مورد بیت زیر با هم بحث کنید و نماینده هر گروه نتیجه را در مقابل صنف بیان

کند:

تا کی از نام پدر، تاج زنی بر سر خویش   باش از حسن عمل، خود پدر و مادر خویش

◆ فعالیت دوم

- از نکات مهم درس پنج سؤال تهیه نمایید.
- جاهای خالی زیر را کامل کنید:
با همه..... و کرم ..... کن به.....پیش آی
تا کشی.....مقصود ..... تو.....در بر خویش
- دو جمله بنویسید که در آن عدد کسری به کار رفته باشد.
- گروه‌ها متن درس و نمونه کلام شایق را بخوانند و مفهوم آن را نمایندۀ هر گروه در مقابل همه بیان کند.
- به نظر شما، کدام بیت نمونه سخن شایق جمال زیبا است؟

کارخانه‌گی

دو بیت از نمونه سخن شایق را انتخاب و در مورد آن سه سطر در کتابچه‌های تان بنویسید.

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....